

Łukaszewicz, Bohdan

"Studia Warmińskie" T. X, 1973 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 4, 529-530

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

uwzględniono — tylko w pierwszej części, do 1466 roku — ponad 70 dokumentów i listów, które opuściły kancelarię biskupstwa chełmińskiego i zachowały się do dnia dzisiejszego czy to w archiwach polskich, czy też zagranicznych. W notatce zaś autora znajdującej się przy omawianej pozycji nie ma mimo to żadnej wzmianki na ten temat.

Uwagi krytyczne dotyczące książki Stanisława Płyzy można by mnożyć. Biorąc jednak pod uwagę jej zakres chronologiczny i terytorialny, należy ją przyjąć ze zrozumieniem, zwłaszcza że — jak się wydaje — odegra ona pewną rolę pomocniczą w przyszłych badaniach nad dziejami polskiej wsi.

Maksymilian Grzegorz

Studia Warmińskie, t. X, Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, Olsztyn 1973, ss. 546.

Przedmiotem niniejszego omówienia będą artykuły dotyczące dziejów ziem Polski północno-wschodniej zamieszczone w jubileuszowym, dziesiątym tomie „Studiów Warmińskich”, warsztatowego czasopisma Warmińskiego Seminarium Duchownego „Hosianum” w Olsztynie. W nowym, obszernym tomie (51 arkuszy wydawniczych) zaledwie 23% objętości zajmują materiały historyczne¹.

Artykuł ks. Józefa Sianko SDB, jako rodzaj dokumentacji, omawia *Barokowe organy w Węgorzewie i Łabędniku* (ss. 39—57) — dzieło Joachima Thiela. Organy w kościele parafialnym Św. Piotra i Pawła w Węgorzewie zbudowano w latach 1647—1648, w kościele filialnym w Łabędniku około roku 1650. Artykuł przedstawia pierwotny stan woluminów dźwiękowych organów, co może posłużyć przy ewentualnej rekonstrukcji tych instrumentów, nielicznych na Warmii zabytków kultury muzycznej okresu baroku.

W roku 1970, na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie, Komórka Dokumentacji Zabytkowych Organów przy Pracowniach Konserwacji Zabytków w Toruniu podjęła się opracowania dokumentacji historyczno-konserwatorskiej późnobarokowych organów z kaplicy zamku w Lidzbarku Warmińskim. Dokumentacja oraz inwentaryzacja pomiarowa były podstawą prac rekonstrukcyjno-konserwatorskich mechanizmu i zespołu brzmienia, których podjął się organmistrz Józef Mollin z Odr koło Chojnic. 29 grudnia 1971 roku zrekonstruowane organy przekazano w opiekę użytkownikowi zamku lidzbarskiego — Muzeum Mazurskiemu w Olsztynie. Niejako dokumentacją prac remontowo-konserwatorskich organów lidzbarskich jest artykuł Mariana Dorawy *Późnobarokowe organy w kaplicy zamkowej w Lidzbarku Warmińskim* (ss. 59—74)².

W artykule *Biskup Ignacy Krasicki organizatorem poczty na Warmii*³ (ss. 75—86) bp Jan Obląk, korzystając przede wszystkim z zapisków kronikarza warmińskiego Jana Nepomucena Katenbringka⁴, przedstawia powstanie, organizację i zasięg dzia-

¹ Na ograniczanie tematyki i profilu „Studiów Warmińskich” do zagadnień ściśle religijnych i pominięcie dziejów najnowszych Kościoła katolickiego na naszym terenie zwracano już niejednokrotnie uwagę. Por. recenzje B. Kozieño-Poklewskiego z poszczególnych tomów zamieszczane na łamach „Komunikatów Mazursko-Warmińskich”.

² Por. artykuł M. Dorawy, *O konserwacji i rekonstrukcji zabytkowych organów z kaplicy zamkowej w Lidzbarku Warmińskim*, Rocznik Olsztyński, t. XI, Olsztyn 1975, ss. 261—278.

³ Artykuł ten pod tytułem *Poczta biskupia na Warmii* publikowano w „Biuletynie Filatelistycznym”, 1973, nr 1/31, ss. 6—12. Obecną wersję uzupełniono — jak podaje bp J. Obląk — materiałem ilustracyjnym (reprodukcja znaczków i kart pocztowych „pierwszego dnia obiegu”, okolicznościowych stempli), streszczeniem w języku niemieckim, uzupełniono też literaturą. Wyjaśniając powyższe Autor nie stara się jednocześnie podać przyczyn, które skłoniły go do przedrukowania swego artykułu.

⁴ *Miscellanea Varmiensa*, Archiwum Diecezji Warmińskiej w Olsztynie, Archiwum Biskupa, H. 18—22.

iania pierwszej stałej poczty na Warmii, istniejącej do czasów pierwszego rozbioru Polski.

Ks. Maksymilian Falk w socjograficznym artykule *Warmińskie łosierzy jako przejaw religijności na przykładzie parafii Sętal koło Olsztyna*, podjął próbę odpowiedzi na pytania: jak obecnie przedstawia się stan łosier (pielgrzymek) na Warmii, jaki jest ich zasięg, jakie czynniki wpływają na ich utrzymanie, a jakie na zanikanie, jaki jest ich związek z całokształtem życia religijnego?

Podstawą materiałową artykułu są przede wszystkim wywiady z mieszkańcami parafii, uczestnikami łosier. Mniejszą zaś rolę przywiązuje autor do materiałów archiwalnych i literatury przedmiotu⁵.

Artykuł składa się z czterech rozdziałów. W pierwszym autor charakteryzuje parafię Sętal pod względem geograficznym, dzieje parafii, pochodzenie i strukturę demograficzną jej mieszkańców, życie gospodarcze, społeczne i kulturalne oraz organizację duszpasterstwa. W drugim, zatytułowanym *Stan i zasięg łosier*, przedstawia genezę łosier, dzieje i ich rodzaje. Ostatnie dwa rozdziały traktują o łosierach, jako praktyce ludowo-religijnej i ich znaczeniu w życiu religijnym Warmiaków.

Wydaje się, iż autor nie wykorzystał możliwości ukazania, czym były łosierzy dla podtrzymania polskiej świadomości narodowej Warmiaków przed rokiem 1939 — wiąże się to z niewykorzystaniem bogatych materiałów źródłowych do tej problematyki znajdujących się w Archiwum Diecezji Warmińskiej w Olsztynie. Rozprawka ks. Maksymiliana Falka w pewnej mierze uzupełnia naszą wiedzę o regionalnych praktykach religijnych, jednakże wydaje się, iż przed opublikowaniem powinna stać się przedmiotem wnikliwych recenzji wydawniczych.

Następną pozycją godną odnotowania jest ks. Mariana Borzyszkowskiego *Przemówienie wygłoszone 13 I 1973 roku w Lublinie w czasie jubileuszowej akademii zorganizowanej przez Katolicki Uniwersytet Lubelski, z okazji 80-lecia urodzin i 55-lecia pracy naukowej prof. dr. Andrzeja Wojtkowskiego*⁶.

Ponadto w dziale „Materiały” znajdujemy rozprawę ks. Stefana Tomaszewicza *Konserwacja ebląskiego pacyfikatu z kościoła Sw. Mikołaja* (ss. 456—462) oraz Józefy Piskorskiej część pierwszą inwentarza *Zabytków ruchomych w kościołach i niektórych kaplicach Olsztyna według stanu z 1973 r.* (ss. 463—488). Publikowany inwentarz jest — jak pisze autorka — kontynuacją wysiłków podjętych przez wielu ludzi i przed wielu laty. Został zapoczątkowany decyzją bp. Józefa Drzazgi. Opracowano go przede wszystkim na podstawie autopsji a konfrontowano z maszynopisem *Katalogu zabytków sztuki ISPAN w Warszawie dla województwa olsztyńskiego* oraz z *Rejestrem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie*. Inwentarz obejmuje 114 obiektów od XIV do połowy XX wieku włącznie. Szczegółowe dane dotyczą aktualnej lokacji, rodzaju zabytku, datowania, opisu oraz bibliografii⁷.

W dziale „Recenzje i omówienia” z interesującej nas problematyki na uwagę zasługuje artykuł recenzyjny ks. Mariana Borzyszkowskiego *Nowe szczegóły do biografii Mikołaja Kopernika podane przez B. Baldiego*, będący krytyczną prezentacją pracy B. Bilińskiego *Najstarszy życiorys Mikołaja Kopernika z roku 1588 pióra Bernardina Baldiego*⁸.

Omawiany tom „Studiów Warmińskich” zamykają starannie opracowane przez ks. Henryka Kamińskiego i ks. Mariana Borzyszkowskiego indeksy (nie wiadomo tylko dlaczego umieszczone po spisie treści): skorowidze nazwisk, nazw geograficznych, rzeczowych, biblijny, prawny, rękopisów.

Na zakończenie wyrazić należy zdziwienie, iż redakcja „Studiów” nawet w numerze jubileuszowym nie podała składu swego zespołu redakcyjnego.

Bohdan Łukaszewicz

⁵ Jakkolwiek autor wśród wykorzystanych źródeł wymienia „materiały zgromadzone w archiwach parafialnych oraz Archiwum Kurii Biskupiej Diecezji Warmińskiej w Olsztynie” w tekście nie powołuje się na te źródła.

⁶ Prof. dr Andrzej Wojtkowski zmarł 7 VI 1975 roku (por. nekrolog ss. 551—556).

⁷ Tom 11, „Studiów Warmińskich” (Olsztyn 1975) przynosi część drugą inwentarza J. Piskorskiej.

⁸ Tom IX, *Studia Copernicana*. Wrocław 1973.